

Tidssvarende undervisningsmateriale

En dobbeltanmeldelse

Johannes Wagner

Odense Universitet

Kommunikativ undervisning er snart ved at runde et kvart århundrede, og sammen med den dens myter, fejltagelser og misforståelser. Lad mig slå fast, at kommunikativ undervisning ikke betyder, at 'anything goes' bare man kommunikerer med hinanden. Kommunikativ undervisning har - som andre metoder - en velordnet metodologi, hvis kerne blev formuleret af Candlin, Neuner og andre (*Kommunikativer Englischunterricht* 1978; Neuner et al. 1981). Den består i en fremadskridende bevægelse fra forståelse af nye sproglige elementer til disses integration i meningsfyldt sproglig handlen. Forskellige typer af opgaver - receptive opgaver, mundtlige og skriftlige (mekanisk) reproducerende opgaver, grammatiske opgaver og frie opgaver og simulationer - indgår i et samspil, som skal kvalificere eleverne til at kunne bruge et for dem relevant og meningsfyldt sprog receptivt og produktivt. Fælles for alle former for kommunikativ undervisning er, at de underordner de sprogligt-formale mål under

de indholdsmæssigt-kommunikative - men de afskaffer ikke de sproglige mål, sådan som en udbredt misforståelse påstår (sml. KUP-rapporten: *Sproglig viden og bevidsthed* samt *Sproglig mangfoldighed*, red. af Karen Risager et al. 1993).

Idag er der mange kommunikative lærebogssystemer på det danske marked, men de er noget forskellige afhængigt af, om man f.eks. ser på lærebøger for engelsk i folkeskolen eller på materiale for indvandrerundervisning. Især i den kommunikative undervisnings unge dage var lærebøger kendetegnet ved stort set at være opdaterede præ-kommunikative lærebøger, opdateret ved at der blev indlagt funktionelle indlæringsmål, kommunikative opgaver og 'autentiske' tekster. Endnu i dag forstår meget få lærebøger de metodiske krav, som kommunikativ undervisning stiller, og endnu færre er i stand til at omsætte disse krav til tekster og opgaver i et sammenhængende forløb.

To tidssvarende systemer

Det er derfor en udsøgt glæde, at jeg i denne anmeldelse ikke behøver at vrisse ad lærebogsforfattere, som ikke kan deres kram, men kan præsentere to systemer som på hver sin måde burde være stilskabende. Det ene, Richards et al. *Interchange*, viser (endelig), hvordan et kommunikativt lærebogssystem burde se ud. *Interchange* er dog kendetegnet ved en endda meget stærk betoning af lærerens styrende rolle. Det andet, Enzensberger et al. *Die Suche*, demonstrerer på en fornem måde, hvordan man i 90'erne kan forme undervisningsmaterialer for nulevende mennesker, hvordan postmodernisme, konstruktivisme og dekonstruktivisme, semiotik, interaktionsanalyse - og hvad 90'ernes ikoner nu måtte hedde - ikke er gået sporeløst hen over fremmed- og andetsprogsundervisningen.

Kan man bruge disse to systemer i Danmark? Uden tvivl, men det er faktisk ikke det ærinde jeg er ude i. Det centrale ved disse systemer er, at man kan lære af dem, hvordan moderne lærebøger kan se ud, hvordan de kan lægge op til en undervisning, som ikke dysser læreren og eleverne i søvn. Mit håb er - ikke mindst med henblik på Dansk som andetsprog - at danske lærebogsforfattere tager ved lære af disse to systemer og går noget mere radikalt til værks i næste generations danske lærebogssystemer.

Interchange

Interchange er udviklet til Stillehavs-markedet og suppleres i den nærmere

fremtid med en version, som er mindre amerikansk i sin fremtoning. Systemet består af det sædvanlige: lærebog, arbejdsbog, bånd og lærervejledning. Lærervejledningen er særligt interessant, ikke kun fordi den er fyldig og kommenterer hver eneste opgave i bøgerne, men fordi den indeholder en del *optional activities*, ofte i form af spil, som læreren kan supplere de sprogligt-formale øvelser med.

Jeg vil af illustrative grunde gennemgå en lektion, nr. 8, der behandler et emne, som alle lærebøger tager op: vejvisning og bolig. Lektionen består af tre cykliske forløb, som hvad angår gloser og grammatik bygger på hinanden: *describing locations, neighborhood og housing*.

Den første cyklus introducerer gloser om steder (*library, drugstore, ...*) ved at to elever arbejder sammen om gloserne og deres definition. Herefter skal stederne sammen med nye gloser lokaliseres på et kort, og i en følgende lytteøvelse skal eleverne indtegne disse steder på et kort over *downtown Vancouver*. Lærervejledningen modellerer forskellige øvelsesaktiviteter til alle tre opgaver. Derudover foreslås to forskellige gættelege, en af dem med materiale fra elevernes hjemby som *optional activity*. Den første cyklus afsluttes ved, at eleverne arbejder med stedsbeskrivelse af deres hjemby, hvortil der igen foreslås en 'optional' aktivitet *test your memory*. En udtaleøvelse (som står totalt løst i materialet) markerer overgangen til næste cyklus.

Den anden cyklus omfatter tre opga-

ver, som behandler strukturen *there is/there are* og *one/some/any*. Det grammatiske materiale introduceres i en samtaletekst (i bogen og på bånd), som følges af grammatiske opgaver pakket ind i minialoger. Minialogerne genanvendes i næste øvelse med elevernes hjemby.

Den tredje cyklus indeholder baggrundsmateriale om *housing in the US*, en samtale om boligforhold som suppleres af et forslag til en *housing survey* blandt eleverne. Et spørgeskema, som kan bruges til dette formål, findes i lærervejledningen. Den næste opgave modellerer en elevsamtale om boligforhold, og de sidste 2 opgaver er frie læse-, respektive skriveopgaver om boligannoncer. Som alle andre lektioner afsluttes også denne af et større spil, som samler lektionens sproglige materiale op og skaber en 'fri' kommunikation. Materialet for disse store spil findes i lærervejledningen. Forslag til en sproglig aktivitet *Planning a student center* er den sidste *optional activity* i lærervejledningen.

Arbejdsbogen indeholder et antal arbejdsopgaver, bl.a. om vejvisning i forbindelse med at lokale præpositioner introduceres. En opgave er skruet sammen over den velkendte idé: find fem fejl og i en supplerende læseopgave skal eleverne finde - og rette - fejl i nogle boligannoncer.

Interchange formår at integrere indøvelse af sproglige delfærdigheder, såsom gloser og grammatik, i en meningsfyldt kontekst og forsyner læreren med forslag til spil som fungerer

som mundtlige grammatikøvelser. Set ud fra en dansk praksis overbeviser de mange forskellige opgavetyper, men materialet forbliver meget lærerstyret, hvad de indlagte gruppe- og paraktiviteter om elevernes boligforhold m.m. ikke kan gøre meget ved.

Die Suche

Det første bind af *Die Suche* er udkommet i 1995. Bind 2 er på vej. Ganske traditionelt består bind 1 af en tekstbog, en arbejdsbog, en lærervejledning og bånd samt andet materiale for læreren. Begge bind skal lede frem til det tyske sprogcertifikat og dække en undervisning svarende til omtrent 250 timer. Teksten i første bind er skrevet af Hans Magnus Enzensberger i samarbejde med didaktikere som Bernd Kast og Ingrid Mummert. Andet binds tekster skrives af Peter Schneider, også han en kendt tysk skønlitterær forfatter.

Der er en del innovationer som gør *Die Suche* til en spændende nyskabelse. Materialet er baseret på overvejelser om, at de receptive færdigheder ikke kun støtter de produktive, men at de med fordel kan udvikles til selvstændige færdigheder, idet de har en stejlere progression end de produktive. Sproglig forståelse bliver - på linie med aktuelle konstruktivistiske kommunikationsteorier - opfattet som en semiotisk process, hvor betydning ikke er en del af det sproglige udtryk, men tilskrives et udtryk på basis af kommunikationsdeltagernes viden og dets kontekst. Forfatterne beskriver *Die Suche* som en åben *Lernroman*, som byder på rige muligheder for forståelse og ikke

bare for 'dekodning' af teksterne. Teksternes kvalitet og de udviklede opgaveformer skal skabe en autentisk kommunikation om en fiktiv tekst og ikke som ellers en fiktiv kommunikation om en autentisk tekst.

Eleverne sættes ind i en detektivroman, hvor betydningerne ofte nøje må afprøves for at forstå deres relevans og implikationer, og hvor deres betydning ikke altid står klart på forhånd. Der læses med forskellige genrer og former, beskrivende tekster blandes med eventyr, dramatiske dialoger og breve. På et tidspunkt brydes hele handlingen, således at hovedfigurerne spiller med i en film med samme historie.

Teksterne suppleres af et rigt udbud af opgaver. Tekstbogen og arbejdsbogen deler arbejdet sådan, at tekstbogen omfatter receptive (lytte- og læse)opgaver samt *Landeskunde*, mens arbejdsbogen tager sig af ordforråd, grammatik og skrive- og taleopgaver. I denne sidste gruppe finder man de velkendte opgaver til situativ sprogbrug.

Jeg skal i det følgende se nærmere på én af de 29 lektioner. I lektion 6 er de to detektiver *Gröger* og *Schlock* på sporet af den hemmelighedsfulde *Zaza*, en dame som skiftevis optræder med lyst og mørkt hår, og som den ene af detektiverne straks falder for (dog vistnok kun i den lyshårede udgave). Kapitlet indledes med en prælyttfase, hvor illustrationer og materiale bruges til at skabe lytteforventninger, opbygge indholdsmæssige hypoteser, samt at introducere nye gloser.

Teksten foreligger i en dramatisk version på båndet og i en skriftlig version i tekstbogen. Det er ganske interessant, at de skriftlige tekster ikke bare er læst op på båndene, men at de er bearbejdet således at de kan svare til deres roller som lyttetekster. Tekstbogen foreslår forskellige lytteøvelser, som skal bruges til at styre lytteforventningerne og til at gennemarbejde lytteteksten. Efter lytningen får eleverne mulighed for at læse teksten. En række tekstforståelsesøvelser gennemarbejder teksten og skaber forventninger til kommende tekster. Mange opgaver skaber formodninger og danner hypoteser om, hvad der gemmer sig mellem linierne. Ikke mindst de to detektivs følelser for *Zaza* og for hinanden samt deres teorier om damen behandles udførligt, og eleverne får rige muligheder for at arbejde med intonation m.m. for at 'læse' emotionelle informationer. Kapitlet i arbejdsbogen afsluttes med en tale- og gentagelsesøvelse, som er bygget over, men ikke identisk med lektionens tekst. To sider med *Landeskunde* følger, som står i forbindelse med tekstens emne og behandler navne, deres former, oprindelse og forskellige funktioner.

Arbejdsbogen behandler ordforråd i forskellige ordgrupper, som kun til dels står i forbindelse med de tidligere anvendte tekster. Ordforrådet formidles dels systematisk (principper for sammensatte ord), dels i ordgrupper med forskellig anvendelse (farveadjektiver, adverbialer, interjektioner), dels som ordlister (tidsudtryk).

Den grammatiske del behandler imperativets morfologi, kasus (akkusativ)

og opsamler tidligere gennemgåede grammatiske emner. Her finder man de grammatiske skriveøvelser, som andre lærebøger normalt flyder over med. De er dog ikke konciperet som mekaniske indsættelsesøvelser, men knyttes til opgaver, som hjælper eleverne til at blive bevidst om de grammatiske fænomener.

Det er en oplevelse at gennemarbejde *Die Suche*. Til forskel fra stort set alle andre lærebøger har systemet et stærk metodisk tilsnit. Det er absolut ikke tilfældigt, hvilke opgaver der findes. Man har udarbejdet en del nye opgavetyper, især til de receptive færdigheder, som forhåbentligt vil blive efterlignet af andre systemer. *Die Suche* er up to date m.h.t. at anvende fremmedsprogspædagogisk viden og hænger ikke i traditionelle opgaveformer, som er nedarvet gennem generationer, og hvis sprogindlæringsmæssige funktion i bedste fald er uklar.

Lærerstyret undervisning

Som man kan se kan det lade sig gøre at lave lærebogsmateriale som i tekster og opgaver lever op til dagens *know how*. Med *Interchange* topper den kommunikative undervisning som primært sigter på talefærdigheden. Med *Die Suche* har vi fået et lærebogssystem af en helt ny generation og systemet vil forhåbentlig være banebrydende. Man kunne dog ønske sig at begge systemer

også gjorde noget mere ud af det pædagogiske grundlag. De er begge - *Die Suche* dog i mindre grad - beregnet til lærerstyret undervisning. Bøger, som er *up to date* ikke kun med henblik på fremmedsprogsmetodiske aspekter, men også svarer til dagens pædagogiske opfattelse af elevernes selvstændige arbejde, må vi vel vente på lidt endnu.

Litteratur

- Eismann**, Volker, Hans Magnus Enzensberger, Kees van Eunen, Brigitte Helmling, Bernd Kast, Ingrid Mummert & Maria Thurmair: *Die Suche*. Das andere Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache. Berlin: Langenscheidt, 1993-94.
- Richards**, Jack C., Jonathan Hull & Susan Proctor: *Interchange*. English for International Communication. Student's Book, Workbook, Teacher's Manual, Tapes. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Bundesarbeitsgemeinschaft** Englisch an Gesamtschulen (udg.): *Kommunikativer Englischunterricht*. Langenscheidt 1978.
- Neuner**, Gerhard; Michael Krüger; Ulrich Grever: *Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht*. Langenscheidt, 1981.
- Risager**, Karen, Anne Holmen & Anne Trosborg: *Sproglig mangfoldighed - om sproglig viden og bevidsthed*. ADLA, 1993.
- Skriftlig fremstilling**. Undervisningen i skriftlig fremstilling i det danske undervisningssystem. Kritisk karakteristik og anbefalinger. Kbh., Undervisningsministeriet, 1991. 86 s. (Kvalitet, Uddannelse og Undervisning (KUP); 11).
- Sproglig viden og bevidsthed**. Undervisningen i sproglig viden og bevidsthed i det danske undervisningssystem. Kbh., Undervisningsministeriet, 1992. 62 s. (Kvalitet, Uddannelse og Undervisning (KUP); 16).